

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΔΥΣΗΣ Ι

Ενότητα #2: Βασικές Γνώσεις Ι

Οικονομία και κοινωνία στη Βαρβαρική Δύση

Νικόλαος Καραπιδάκης
Τμήμα Ιστορίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οικονομία και κοινωνία στη Βαρβαρική Δύση

(6^{ος} – 8^{ος} αιώνας)

Το τέλος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας δεν αναστατώνει τις δυτικές κοινωνίες αφού είχαν ήδη υποστεί τις βαρβαρικές επιρροές από καιρό. Σταδιακά, ρωμαϊκοί και βαρβαρικοί πληθυσμοί αναμιγνύονται. Ωστόσο, σε έναν κόσμο κυρίως αγροτικό όπου το κράτος και η εξουσία του υποχωρούν, δημιουργούνται νέες σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων.

Η κοινωνική οργάνωση των βαρβαρικών βασιλείων.

Οι κοινωνίες του πρώιμου μεσαίωνα στη Δύση, γεννιούνται μέσα από την αργή συγχώνευση των ρωμαϊκών και των βαρβαρικών πληθυσμών. Πρόκειται, αρχικώς, περισσότερο για μια «ρωμαιοποίηση» των Γερμανών, παρά για μια «γερμανοποίηση» των Ρωμαίων. Εξαιρούνται, φυσικά, τα εδάφη από τα οποία οι Ρωμαίοι είχαν αποσυρθεί. Ο Χριστιανισμός λειτουργεί καταλυτικά: όσο οι Βάρβαροι παραμένουν παγανιστές (όπως οι Φράγκοι αρχικά) ή αρειανοί (όπως οι Γότθοι, οι Βάνδαλοι και οι Βουργουνδοί), οι ρωμαϊκοί πληθυσμοί είναι συγκρατημένοι απέναντί τους.

Στην κοινωνία κυριαρχεί η αριστοκρατία, είτε αυτή προέρχεται από την τάξη των ρωμαίων συγκλητικών είτε από την τάξη των γερμανών πολεμιστών. Οι δυο αυτές προελεύσεις συγχωνεύονται, συχνά, και μονοπωλούν τις δημόσιες λειτουργίες: όπως αυτήν του κόμη και του επισκόπου. Η αριστοκρατία αναγνωρίζεται από τον πλούτο της ο οποίος έχει, κυρίως, έγγειο χαρακτήρα και φυσικά κυριαρχεί στις μεγάλες περιουσίες (villae).

Η πλειοψηφία των ανθρώπων εργάζεται στη γη, αν και αναγνωρίζεται κάτω από διαφορετικά νομικά καθεστώτα. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι ελεύθεροι χωρικοί, αγρολήπτες των κτημάτων (villae) ή ιδιοκτήτες μικρών περιουσιών. Ο αριθμός των δούλων μειώνεται, αφού οι πόλεμοι κατάκτησης γίνονται λιγότεροι και αφού αυξάνεται η επιρροή της Εκκλησίας. Οι συνθήκες διαβίωσης των δούλων βελτιώνονται και ορισμένοι από αυτούς εγκαθίστανται (casati) σε έναν αγροτικό

κλήρο, γεγονός που τους φέρνει πιο κοντά, από οικονομική άποψη, στους μικροϊδιοκτήτες.

Παρά τις προσπάθειες για τη βελτίωση των τρόπων απονομής της δικαιοσύνης, η γενικότερη αποδιάρθρωση των εξουσιών οδηγεί τη δημόσια τάξη σε μόνιμη αβεβαιότητα. Τα άτομα χρειάζονται προστάτες. Οι σχέσεις πελατείας υπήρχαν ήδη από τη ρωμαϊκή εποχή μέσω του φαινομένου της *πατρωνείας*. Επίσης, οι βάρβαροι βασιλείς προστάτευαν και συντηρούσαν τους πολεμιστές που τους ήταν αφιερωμένοι. Το φαινόμενο της υποτέλειας (*vassalitas*) γενικεύει τις παραπάνω συμπεριφορές. Ένας ελεύθερος άνθρωπος θέτει τον εαυτόν του υπό την προστασία (*mainbour*) ενός ισχυρού, μέσω μιας τελετής που ονομάζεται *σύσταση* (*recommandatio*). Ο προστατευόμενος θα λέγεται *βασάλος* (από τη γερμανική λέξη *vassus/αγόρι*) και ο προστάτης του *κύριος* (από τη λατινική λέξη *senior/γέροντας*, ανώτερος). Μεταξύ τους θα υπάρχει μια προσωπική σχέση που ισοδυναμεί με μια σχέση συγγένειας. Ο βασιλιάς, ο κόμης ή κάποιος ισχυρός, μέσω αυτού του θεσμού, εξασφαλίζουν την πίστη των ανθρώπων τους που, με τη σειρά τους, βρίσκουν μια στέγη προστασίας.

Υποχώρηση της οικονομίας

Η κύρια πηγή του πλούτου είναι η γη. Το ρωμαϊκό σύστημα των μεγάλων συγκεντρωμένων περιουσιών (*villae*) που αντιστοιχούσαν σε πολλές χιλιάδες εκτάρια, τροποποιείται ελαφρώς. Γίνεται διάκριση μεταξύ αγρού (*ager*), που αντιστοιχεί σε καλλιεργημένες επιφάνειες (χωράφια, βοσκότοποι, αμπέλια) και ακαλλιεργητων ή άγριων χώρων (*saltus*), που αντιστοιχούν σε δάση, ποτάμια και λιμνοθάλασσες. Η μείωση του αριθμού των δούλων οδηγεί την αριστοκρατία στο να υποχρεώνει τους ελεύθερους χωρικούς να καλλιεργούν τα κτήματά της, μέσω των αγγαρειών. Παράλληλα, οι μικροί ιδιοκτήτες διαθέτουν γη που κυμαίνεται από 5 έως 20 εκτάρια γύρω από τον τόπο της κατοικίας τους, και η οποία τους επιτρέπει να επιβιώνουν. Τα εργαλεία παραμένουν στοιχειώδη και δεν είναι πάντα από μέταλλο, παρά την ύπαρξη εργαστηρίων στο εσωτερικό των μεγάλων περιουσιών. Οι αποδόσεις των καλλιεργειών είναι μέτριες.

Εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις, το διεθνές εμπόριο υποχωρεί στην κατακερματισμένη πολιτικά και ανασφαλή Δύση. Ωστόσο εξακολουθεί να διεξάγεται

μέσω των λιμανιών της Μεσογείου (Μασσαλία, Βαρκελώνη, Ραβέννα), που συνδέονται με την Κωνσταντινούπολη, τουλάχιστον ως τον 8^ο αιώνα. Επίσης διεξάγεται μέσω ορισμένων ποταμών όπως μεταξύ άλλων ο Ρήνος, και μέσω ορισμένων λιμανιών του Βορρά. Το τοπικό εμπόριο διεξάγεται γύρω από τις τοπικές αγορές.

Το νόμισμα, χωρίς να έχει εκλείψει τελείως, έχει αντικατασταθεί από τις ανταλλαγές προϊόντων. Έως τον 7^ο αιώνα, το κυριότερο νόμισμα, δηλαδή το νόμισμα αναφοράς, είναι ο χρυσός βυζαντινός σόλιδος πάνω στον οποίο απεικονίζεται ο αυτοκράτορας. Κυκλοφορούν επίσης κέρματα από χαλκό ή από ασήμι, κυρίως στα μεσογειακά λιμάνια. Προς τα τέλη του 6^{ου} αιώνα, τα νομίσματα γίνονται τοπικά με αποτέλεσμα να πολλαπλασιαστούν τα μικρά νομισματοκοπεία. Όσο υποχωρούν οι σχέσεις με το Βυζάντιο, υποχωρεί και ο χρυσός που αντικαθίσταται από ασημένια νομίσματα, προς τα μέσα του 7^{ου} αιώνα (seattas, στις αγγλοσαξωνικές χώρες, δηνάρια στις φραγκικές).

Καθήλωση των πόλεων.

Ο βαρβαρικός κόσμος στον οποίο κυριαρχεί η αγροτική οικονομία και στον οποίο τόσο η βασιλική όσο και η αριστοκρατική εξουσία στηρίζονται στην κατοχή της γης, δεν αναπτύσσει, ιδιαίτερα, τις πόλεις του. Αν και οι πόλεις υπήρξαν, κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, οι βασικοί πυρήνες του πολιτισμού της, στη βαρβαρική Δύση επιβιώνουν μεν αλλά αλλάζουν ρόλο.

Ο πληθυσμός τους μειώνεται. Επίσης η περίμετρός τους που περιορίζεται σε μερικές δεκάδες εκτάρια, από τις εκατοντάδες που ήταν κατά τη ρωμαϊκή περίοδο. Τα τείχη τους όμως χρησιμεύουν ως καταφύγιο, όταν οι πληθυσμοί της υπαίθρου υφίστανται επιδρομές, όπως έγινε τον 4^ο αιώνα, ή επιδημίες όπως συνέβη τον 6^ο αιώνα, με την επιδημία της πανώλης.

Η πόλη παραμένει ωστόσο ένας τόπος εξουσίας. Εκκλησιαστικής εξουσίας, καταρχάς, αφού σ' αυτήν εδρεύουν οι επίσκοποι και πολλά μοναστήρια. Πολιτικής εξουσίας επίσης (κατοικία του κόμη). Οικονομικής εξουσίας (κέντρα κατανάλωσης). Στρατιωτικής εξουσίας (έδρα φρουράς και φυλαγμένος χώρος). Πολιτιστικής εξουσίας (έδρα των επισκοπικών σχολών).